

Kıbrıslı Türk Kadın Gazeteci Profili

İrem Bailie¹

Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi

Giriş

Bugüne kadar Kuzey Kıbrıs Türk medyası ile ilgili yapılmış ne yazık ki çok az sayıda araştırma mevcuttur ve bu az sayıdaki çalışmalardan hiçbiri Kıbrıslı Türk kadın gazetecilere yönelik değildir. Dahası, geçmiş ve bugün arasında Kuzey Kıbrıs medyasında görev almış kadın gazetecilerin sayısı ile ilgili sağlıklı karşılaştırma yapmaya yarayacak hiçbir istatistiksel veri de bulunmamaktadır.² Kadın gazeteciler üzerine bir araştırma yapılmamış olması belki geçmişte Kuzey Kıbrıs Türk medyasında az sayıda kadın gazeteci olması ile açıklanabilir. Fakat medyayı takip edenlerin de açıkça görebildiği gibi, özellikle son yıllarda gerek televizyonlarda gerekse gazetelerde habercilik ile uğraşan Kıbrıslı Türk kadın gazeteci sayısında belirgin bir artış meydana gelmiştir. *Yenidüzen* gazetesinin 28 Mayıs 2005 tarihli haberinde de belirtildiği gibi, 2005 yılında yaklaşık 190 kadın gazeteci 'Sarı Basın Kartı' sahibi olmuştur. Kıbrıslı Türk kadın gazeteci-yazar Sevgül Uludağ, Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ) ve Kıbrıs Gazeteciler Birliği'nin Mayıs 2005'de düzenlediği seminerde bu artışı dile getirmiştir: " 'Gazetecilik' ve 'İletişim' alanları kadınlar arasında gittikçe popüler olmaktadır ve görüyoruz ki medyada -radyo, TV ve gazetelerde – çalışan kadın sayısında hatırı sayılır bir artış vardır" (*EFJ Gender Workshop on Cyprus, 2005*).³ Bu artış fark edilmiş olsa bile maalesef bugüne kadar bu artışın sebep veya sebepleri sorgulanmamış ve de bu artışla birlikte ortaya çıkan yeni Kıbrıslı Türk kadın gazeteci grubunun özellikleri ya da gazetecilik mesleğine bakış açıları irdelenmemiştir.

Nisan 2005'te Kıbrıslı Türk gazetecilerle ilgili yapılan anket-araştırma sonuçları ve bunların analiz ve yorumları, bu eksikliği tamamlayıcı veriler sunmakta ve üzerinde daha önce araştırma yapılmamış olan Kıbrıslı Türk kadın gazeteci profilinin oluşumuna ışık tutmaktadır.

Bu araştırma, 1990lı yıllarda David H. Weaver'in Amerikalı gazeteciler üzerine yaptığı araştırmadan esinlenerek hazırlanmıştır. Bu çalışmada Weaver'in kullandığına benzer bir anket tasarlanmış ve bazı değişiklikler yapmak suretiyle Kıbrıs Türk medyasının niteliklerine göre uyarlanmıştır. Bu anket 9 tane günlük gazete, 5 tane TV istasyonu (buna TV ve radyo ortak olanlar da dahil), 2 radyo istasyonu ve 1 haber ajansı, yani toplam 17 medya kuruluşunda çalışan

53'ü kadın, 91'i erkek toplam 144 gazeteciye uygulanmıştır.⁴ Belirtmek gerekir ki, bu medya kuruluşlarındaki editöryal katkısı olan, haber toplayan ve yazan, fikirlerini ve görüşlerini kendi köşelerinde beyan eden herkesi, yani genel yayın yönetmenlerini, yazı işleri müdürlerini, yayın koordinatörlerini, haber müdürlerini, editörleri, köşe yazarlarını, muhabir, redaktör muhabir ve foto muhabirlerini 'gazeteci' tanımının içerisine dahil ettik.

Bu çalışmada Kıbrıslı Türk kadın gazeteci profili, kadın ve erkek gazetecilerin sosyo-demografik özellikleri, mesleki bilgiler ve değerleri karşılaştırmak suretiyle ortaya konmuştur. Eğitim, aile, yaş gibi veriler gazetecilerin sosyo-demografik özelliklerini; iş tecrübesi, çalışılan kurum, gelir, meslek seçimindeki faktörler ve işteki memnuniyet gibi konulardaki veriler, gazetecilerin mesleki hayatlarına yönelik bilgileri; ve gazetecilikteki mesleki roller, değerler ve mesleki etikle ilgili görüşleri de gazetecilerin mesleki değerlerini ortaya koymaktadır.

Sosyo-Demografik Özellikler

Eğitim

Bugün Kıbrıslı Türk gazetecilerin eğitim durumuna bakıldığında kadın gazetecilerin çoğunun yüksek öğrenim görmüş kişiler olduğu gözlemlenmektedir. Her ne kadar medyada görev alan kadın gazeteciler arasında iletişim fakülteleri dışında farklı bölümlerden mezun olanların oranı (%13.2) erkek gazetecilerin oranına (%29.7) kıyasla daha düşük olsa da yine farklı bölümlerden yüksek lisans mezunu kadın gazetecilerin oranının (%9.4) erkek gazetecilerininkine (%3.3) kıyasla daha yüksek olduğu görülebilir. Üniversitelerin iletişim fakültelerinden mezun olan Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilerin oranına bakıldığında ise kadın gazetecilerin oranının (%52.8) erkek gazetecilere kıyasla (%30.8) daha yüksek olduğu ifade edilebilir (Bkz., Tablo 1). Diğer bir deyişle, medyada görev yapmakta olan kadın gazetecilerin çoğu üniversitelerin iletişim fakültelerinden mezun kişilerdir. İletişim fakülteleri yüksek lisans mezunlarının sayısına bakıldığında ise kadın ve erkek gazetecilerin bu alandaki eğitim düzeyinde büyük bir fark görülmemektedir. Kadın gazetecilerin %7.5'inin, erkek gazetecilerin de %7.7'sinin yüksek lisans yapmış oldukları tespit edilmiştir.

Görünen o ki, kadın gazetecilerin hiç de küçümsenmeyecek miktarı yüksek öğrenimini tamamlamış bulunmaktadır. Hatta genel toplama bakıldığında, kadın gazetecilerin erkek meslektaşlarına kıyasla eğitim düzeylerinin daha yüksek olduğu da söylenebilir. Bu da ister istemez, kadın gazetecileri işe alırken aranılan koşullar arasında yüksek öğrenim mezunu olmalarının tercih edildiği yönünde bir izlenim bırakmaktadır.

TABLO 1: Kıbrıslı Türk Gazetecilerin Eğitim Düzeyleri, 2005 (%)

Eğitim Durumu	Kadın	Erkek
Ortaokul mezunu	--	2.2
Lise mezunu	17	26.4
Üniversite mezunu (B.A) (çeşitli bölümler)	13.2	29.7
Yüksek lisans mezunu (M.A) (çeşitli bölümler)	9.4	3.3
Üniversite mezunu (B.A) İletişim Bölümü	52.8	30.8
Yüksek lisans mezunu (M.A) İletişim Bölümü	7.5	7.7

Araştırmamızın eğitimle ilgili bölümünde ortaya çıkan diğer bir sonuç ise kadın gazetecilerin (%68.2) ve erkek gazetecilerin (%50.8) büyük bir bölümünün Kuzey Kıbrıs'taki üniversitelerden mezun olduklarıdır. Şu anda Kuzey Kıbrıs'ta 5 üniversite eğitim vermekte ve bunların hepsinde de Gazetecilik ve Radyo-TV bölümleri bulunmaktadır.⁵ 2004-2005 akademik ders yılında, bu üniversitelerin 4'ü master ve doktora düzeyinde eğitim vermekteydi. Bazı üniversitelerin Gazetecilik ve Radyo-TV bölümleri çok da uzak olmayan bir geçmişte eğitim vermeye başlamıştır. Buna rağmen, bu bölümlerin birçok kız öğrenci tarafından tercih edildiği gözlemlenmiştir. Yine 2004-2005 akademik ders yılında, Kuzey Kıbrıs'taki üniversitelerin iletişim fakültelerinde kayıtlı toplam 237 Kıbrıslı Türk kız öğrenci ve 326 Kıbrıslı Türk erkek öğrenci bulunmaktadır. Bazı üniversitelerin Gazetecilik ve Radyo-TV bölümlerindeki kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısından daha da fazladır. Örneğin, Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde (DAÜ) 2004-2005 ders yılında Gazetecilik lisans programında kayıtlı Kıbrıslı Türk 36 kız öğrenci, 22 erkek öğrenci; Radyo-TV lisans programında 48 kız, 37 erkek öğrenci; İletişim Fakültesi yüksek lisans programında 8 kız, 5 erkek öğrenci; ve doktora programında ise 27 kız, 13 erkek öğrenci bulunduğu tespit edilmiştir. Görünen o ki yakın bir gelecekte medyadaki iş gücüne katılmaya hazır birçok kadın gazeteci adayı vardır. Kuzey Kıbrıs üniversitelerinin Gazetecilik ve Radyo-TV bölümlerini yakın bir geçmişte açmış oldukları fikri ve bu bölümlere kayıtlı ve de mezun kız öğrenci sayısı dikkate alındığında, son yıllarda medyadaki kadın gazeteci sayısındaki artışın kaçınılmaz olarak Kuzey Kıbrıs üniversitelerindeki ilgili bölümlerin faaliyete geçmesiyle ilintili olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, medyaya artan ilginin sebeplerinden biri olarak üniversitelerin ilgili programları açması ve medyada çeşitli konumlarda görev alacak bireyler yetiştirmeye başlaması görülebilir.

Son yıllarda gözlemlenen kadın gazeteci sayısındaki artışın bir sebebi de kadınların iş gücüne katılım oranıyla ilintilidir. Kıbrıs Türk Kadınlarının Eğitim ve İş Profili Projesi 2001'e göre (Turkish Cypriot Women's Education and Employment Profile Project 2001), kadınların eğitim düzeyi ile iş gücüne katılım oranı arasında doğrudan bir ilişki vardır. Erkeklerin iş gücüne katılım oranları hemen hemen her eğitim düzeyinde aynı kalırken, kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe iş gücüne katılım oranlarının da arttığı gözlemlenmiştir. Başka bir deyişle, kadınların eğitim düzeyi arttıkça iş gücüne katılan kadın sayısı da artmaktadır. Yapılan bu araştırmaya göre, lise mezunu kadınların %65.5'i, üniversite mezunlarının %73.8'i ve yüksek lisans ve doktora derecelerine sahip kadınların %100'ü çalışmaktadır. Kadınların geçmiş yıllardan bugüne iş gücüne katılım oranı artmıştır. Bu artış aynı zamanda Kuzey Kıbrıs medyasına da yansımıştır. Medyada çalışan kadınların eğitim düzeyleri ve Kuzey Kıbrıs genelinde eğitim düzeyi ile iş gücüne katılım oranı ilişkisi göz önüne alınınca, kadın gazeteci sayısındaki artışın kaçınılmaz olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Aile Yaşamı

Kuzey Kıbrıs'taki kadın gazetecilerin çoğu (%66.6) bekar (ve çocuksuz) bayanlardan oluşmaktadır. Bekar erkek gazetecilerin oranı ise %47.3'tür. Erkek gazetecilerin çoğu evlidir ve evli erkek gazetecilerin %93'ü aynı zamanda çocuk sahibidir. Yaygın bir görüşe göre, kadın gazetecilerin çoğunun bekar olmasının sebebi, kadın gazetecilerin yoğun ve farklı iş saatleri yüzünden kariyerlerini ve özel hayatlarını dengelemekte zorlandıkları yönündedir. Fakat bu araştırmanın sonucuna göre, bu kaniya varılmadan önce göz önünde bulundurulması gereken farklı bir sebep de çoğu kadın gazetecinin bekar olmasının buldukları yaş grubuyla alakalı olmasıdır.

Yaş

Araştırmamız medya sektöründe yer alan kadın gazetecilerinin %45.3'ünün 18-25 yaş grubuna (ve %26.4'ünün 26-30 yaş grubuna) dahil olduğunu ortaya koymuştur. Çoğu kadın gazetecinin bu yaş gruplarında bulunması ortaya oldukça genç kadın gazeteci profili çıkarmaktadır ki bu da bize son yıllarda işe alınan kadın gazeteci sayısında artış olduğu yönündeki savı destekleyen bir bakış açısı sunmaktadır. Yaş ilerledikçe kadın gazeteci sayısında düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, kadın gazetecilerin sadece %3.8'i 46 yaş ve üstündedir. Erkek gazetecilerin yaş gruplarına bakıldığında her ne kadar da 18-25 yaşları arasında diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla sayıda erkek gazeteci (%24.2) varmış gibi görünse de aslında 18-25, 26-30 ve 46 ve üstü erkek yaş gruplarında kadınlarınkinin aksine önemli bir fark görülmemektedir. Yaşla doğru orantılı

olarak erkeklerin mesleklerini daha uzun bir süredir icra ettikleri ortaya çıkmaktadır. Gene yaşla alakalı olarak kadın gazetecilerin daha az medya deneyimine sahip oldukları söylenebilir.

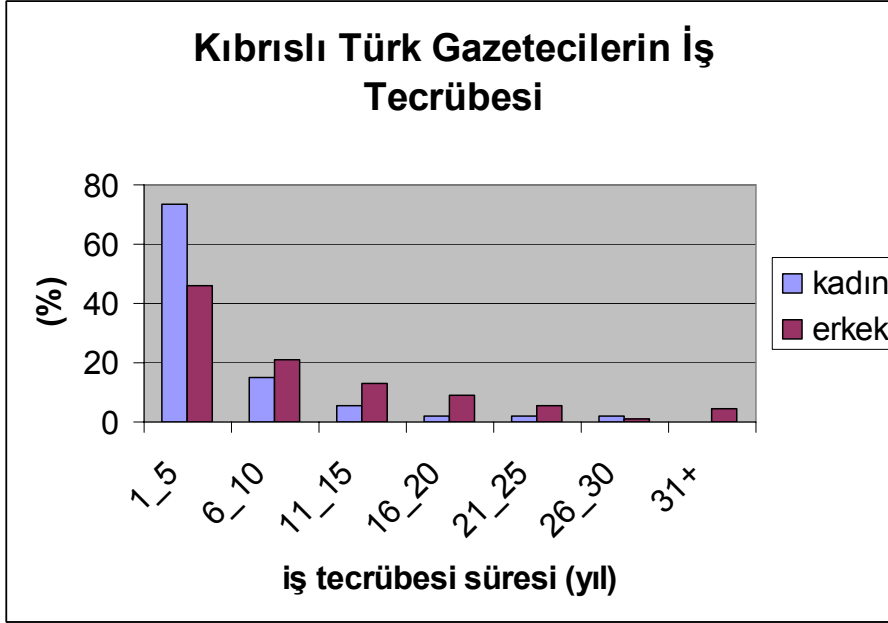
İş gücüne katılan kadın oranı ile yaş grupları ve de kadın gazeteciler ve yaş grupları arasında da bir bağıntı (korelasyon) bulunmaktadır. Özgür Aldemir'in (2004, s. 57) belirttiği gibi, "15-24 yaş grubunda iş gücüne katılan kadın oranı erkeklerinkine göre daha yüksektir...[ve] denilebilir ki bu yaş grubunda hem kadın hem de erkeklerin iş gücüne katılım oranları en yüksek düzeydedir."⁶ Buna benzer sonuç, Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazeteciler için de geçerlidir. Yukarıda da belirtildiği gibi, ankete katılan kadın ve erkek gazetecilerin sayılarına bakıldığında çoğunluğun 18-25 yaş grubunda olduğu, fakat aynı zamanda bu yaş grubunda olan kadın gazeteci sayısının erkek gazeteci sayısından fazla olduğu görülebilir. İş gücüne katılan kadınlar genelinde olduğu gibi kadın gazetecilerde de yaş ilerledikçe çalışan kadın gazeteci sayısı düşmektedir.

Mesleki Bilgiler

İş Tecrübesi

Kıbrıslı Türk kadın gazetecilerin yaş grupları ve iş tecrübeleri süresi arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Daha önce de belirttiğim gibi, medyadaki kadın gazetecilerin çoğu 18-25 yaş grubundadır. Bununla alakalı olarak kadın gazetecilerin çoğunun (%73.6) 1 ile 5 yıl arasında iş tecrübesine sahip oldukları görülmektedir. (Bkz., Şekil 1). Bunu %15.1'le 6-10 ve %5.7'yle 11-15 yıllık iş tecrübesi izlemektedir. Anketi cevaplayanlar arasında 31 yıl ve üzeri iş tecrübesine sahip kadın gazeteciler bulunmamaktadır. 16-20, 21-25 ve 26-30 yıllık toplam iş tecrübesi yüzdesi sadece %5.7 olarak belirlenmiştir. Bu rakamlar, özellikle de 1-5 yıllık iş tecrübesi (%73.6) ve 16-20 yıllık iş tecrübesi (%1.9) arasındaki büyük fark son yıllarda medyadaki kadın gazeteci sayısındaki artışa işaret etmektedir. Kadın gazetecilere kıyasla erkek gazetecilerin %46.2'si 1-5 yıllık iş tecrübesine sahiptirler. Bu oran erkek gazeteciler arasında da yüksek olmasına rağmen görünen o ki erkek gazeteciler kadın meslektaşlarına kıyasla daha fazla iş tecrübesine sahiptirler. Örneğin, erkek gazetecilerin %4.4'ü 31 yıl ve üzeri iş tecrübesine sahiptirler.

Şekil 1: İş Tecrübesi

Çalışılan Kurum

Araştırma sonucunda Kıbrıslı Türk kadın gazetecilerin % 45.3'ünün televizyonlarda, % 35.8'inin ise günlük gazetelerde çalıştığı görülmüştür. Bunun aksine, erkek gazetecilerin % 44'ünün günlük gazetelerde ve % 37.4'ünün ise televizyonlarda görev yaptıkları tespit edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu kurumlarda çalışabilecek Kıbrıslı Türk kadın gazeteci sayısının üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olacak kız öğrencilerle daha da artması olasıdır.

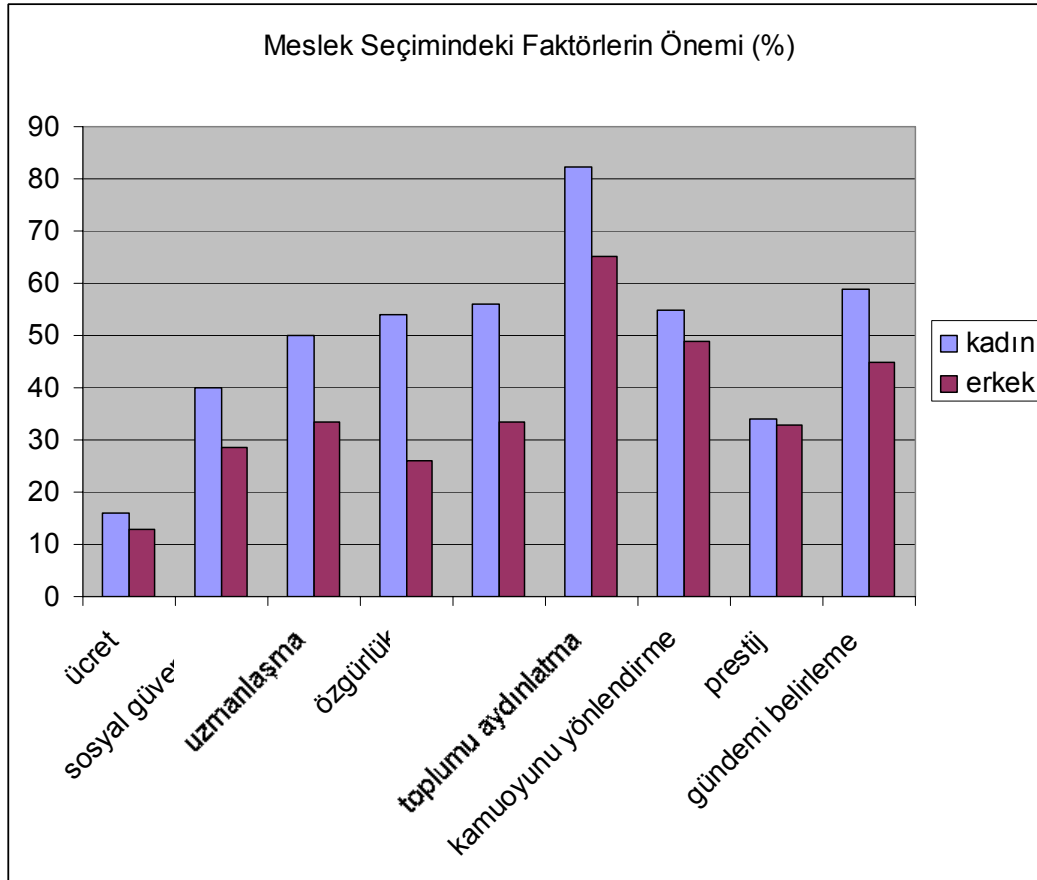
Gelir

Kadın ve erkek gazetecilerin gelirlerinde bir farklılık görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, kadın gazetecilerin %66'sı 1000 YTL'nin altında arasında maaş alırken, aynı miktar maaş alan erkek gazetecilerin oranı %45.1dir. Buna karşılık olarak, 1000 YTL'nin üzerinde maaş alan erkek gazeteciler % 55 iken kadın gazetecilerde bu oran %33.9'dur. İş tecrübesi süresine bakıldığı zaman bu oranın değişmediği görülmüştür. Diğer bir deyişle, 1-10 yıllık iş tecrübesine sahip kadın gazetecilerin aynı sürelik iş tecrübesine sahip erkek gazetecilerden daha düşük maaş grubunda (1000YTL'nin altında) buldukları ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde, daha fazla iş tecrübesine sahip (16-31yıl ve üzeri) erkek gazetecilerin de aynı iş tecrübesine sahip kadın gazetecilerden daha fazla maaş aldıkları görülmüştür.

Meslek Seçimindeki Faktörler

Araştırmanın sonucu göstermiştir ki, gerek Kıbrıslı Türk kadın (%82.4), gerekse erkek gazeteciler (%65.2) mesleklerini seçerken, 'Toplum aydınlatma olanağı' nı elde etmeyi en önemli ve belirleyici unsur olarak görmektedirler (Bkz., Şekil 2). Kıbrıslı Türk kadın gazeteciler, bunu takip eden ikinci en önemli unsur (%58.8) olarak, 'Gündemi belirleme olanağı' nı elde etmeyi seçerken; erkek gazeteciler meslek seçiminde ikinci en önemli unsur (%54.9) olarak 'Kamuoyunu yönlendirme olanağı' nı görmektedirler. Araştırma verilerine göre, kadın gazetecilerin %54'ü 'Mesleğin sağladığı özgürlük', %56'sı 'Meslekte ilerleme olanağı' nı elde etmeyi erkek meslektaşlarına göre meslek seçiminde daha önemli faktörler olarak görmektedirler. 'Ücret' hem kadın gazeteciler (%16) hem de erkek gazeteciler (%12.9) arasında meslek seçiminde en az önemli faktör olarak görülmektedir.

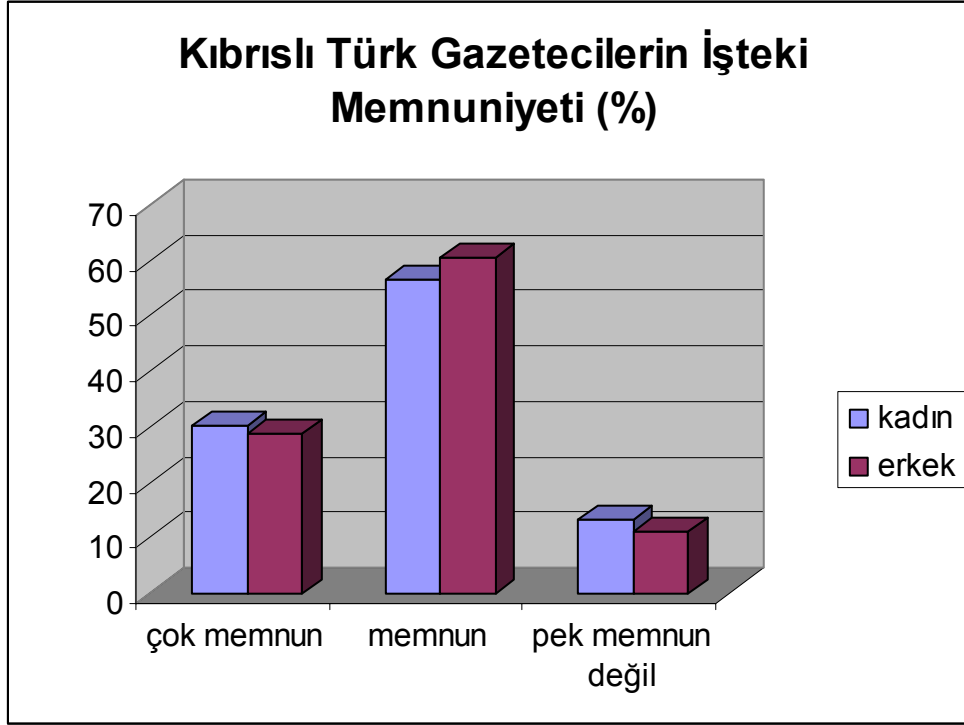
Şekil 2: Meslek seçimi

İşteki Memnuniyet

Anketteki, 'Mevcut işinizden ne kadar memnunsunuz?' sorusuna genel olarak hem kadın hem de erkek gazeteciler mevcut mesleklerinden memnun oldukları yönünde cevap vermişlerdir. Her iki grubun da yarısından fazlası işteki memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. (Bkz., Şekil 3)

Şekil 3: İş memnuniyeti

Bu veriler ışığında, Kıbrıslı Türk gazetecilerin bu mesleği seçmelerindeki faktörler ve de işteki memnuniyetleri ile ilgili doğru orantılı bir ilişki ortaya çıkmaktadır. İşteki memnuniyetleri gazetecilerin aynı zamanda mesleklerini seçerken gerçekleştirebilmeyi amaçladıkları hedeflere de yakın olduklarını veya bunları gerçekleştirebildiklerini düşündürmektedir. Örneğin, işteki memnuniyetleri göz önüne alındığında her iki grubun da meslek seçiminde en önemli unsur olarak gördükleri 'Toplumun aydınlatma olanağı'nı ve diğer önemli unsurları elde etmiş veya elde etmeye çok yaklaşmış oldukları izlenimi elde edilebilir. Aynı şekilde, 'Ücret' her iki cinsiyetteki gazeteciler arasında meslek seçimindeki faktörler arasında önem bakımından en alt sırada bulunduğundan, düşük maaşlarla çalışmalarının, onların işteki memnuniyetlerini etkilemediği düşünülebilir.

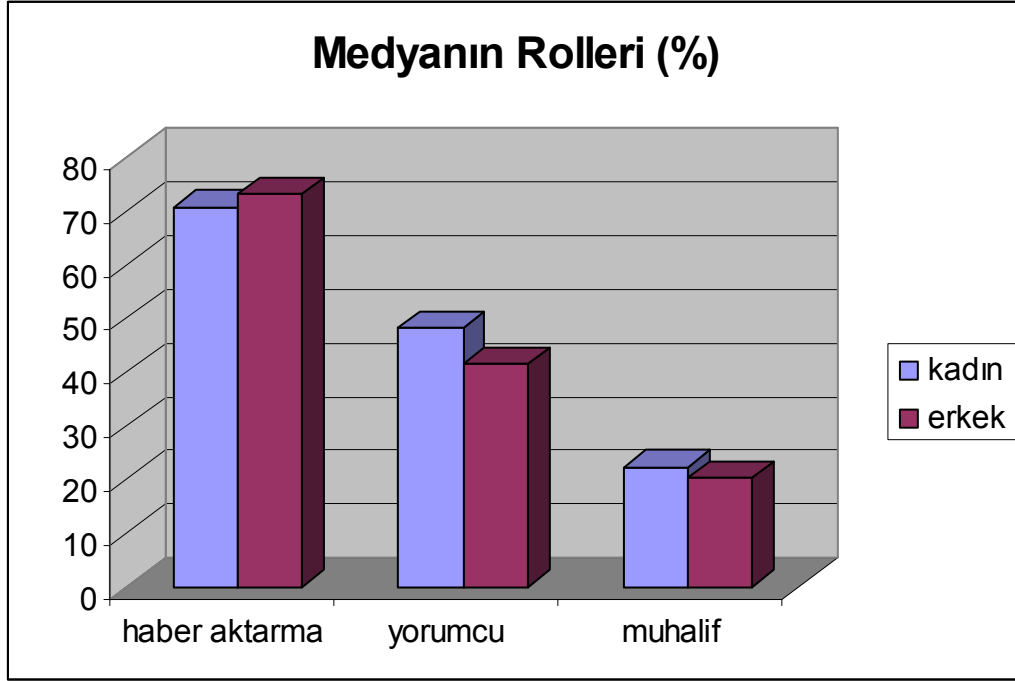
Mesleki Değerler

Mesleki İşlevler ve Roller

Araştırmadan elde edilen verilere göre, Kıbrıslı Türk kadın gazetecilerin %88.5'i ve de erkek gazetecilerin %90.1'i 'Haber en hızlı biçimde aktarma'nın en önemli gazetecilik işlevi olduğu konusunda hemfikirdirler. Yine aynı şekilde her iki grup da (kadın gazeteciler %11.5; erkek gazeteciler %8), medyanın sağladığı 'Eğlendirme ve dinlendirme'nin en az önemli gazetecilik işlevi olduğu konusunda aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Her ne kadar kadın ve erkek gazetecilerin gazetecilik işlevlerini değerlendirmedeki oranlarında ufak farklılıklar olsa da (örneğin; kadın gazetecilerin %57.7'si 'Karmaşık sorunları analiz etme ve yorumlama' işlevinin; %55.8'i 'Hükümetin yaptığı açıklamaların doğruluğunu araştırma' işlevinin önemli olduğunu belirtirken; erkek gazetecilerde bu oran sırasıyla %46.1 ve %46.6dır), her iki grubun da mesleki işlevlerin ve rollerin önemine yönelik görüşlerinde önemli bir fark yoktur. Hatta her iki grubun da önemli gazetecilik işlevlerine yönelik fikirleri neredeyse birbirinin aynıdır. Bu da kadın ve erkek gazetecilerin mesleki rollere ve habercilik işlevlerine yönelik fikirlerinde cinsiyetin belirleyici bir etken olmadığını göstermektedir.

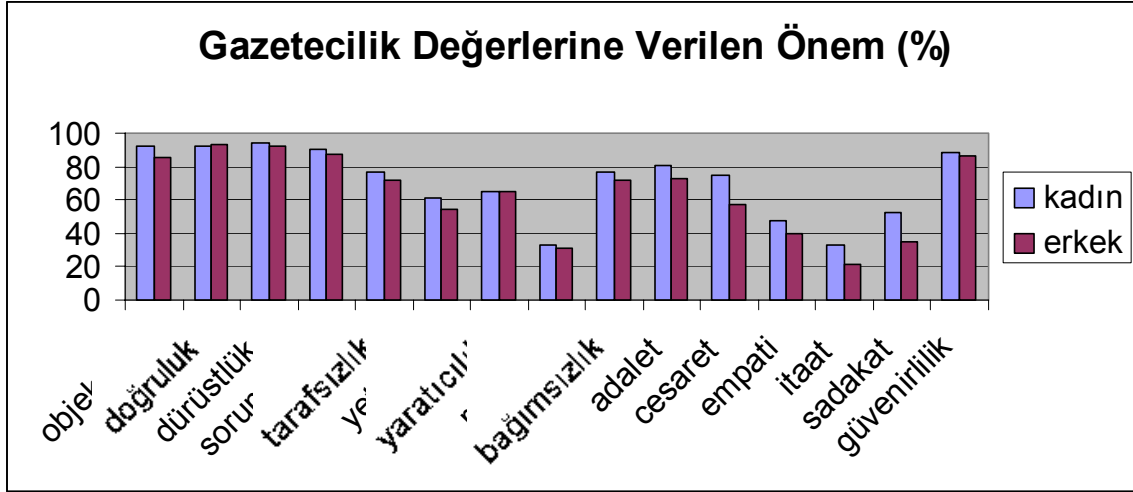
Kıbrıslı Türk gazetecilerin habercilik işlevlerine dair görüşlerinden yola çıkarak bu işlevler arasında bir gruplama yaptığımızda ortaya medyanın üç ana rol üstlendiği görüşü çıkmaktadır: 'Haber aktarma' rolü, 'Yorumcu' rolü, ve 'Muhalif' rolü. Habercilik işlevlerinin önem sırasına bakıldığında, gerek Kıbrıslı Türk kadın gerekse erkek gazetecilerin medyanın 'Haber aktarma' rolünün en önemli rol olduğu konusunda görüş birliği içerisinde oldukları görülebilir (Bkz., Şekil 4). Bunu takiben medyanın 'Yorumcu' rolü ve en son olarak da 'Muhalif' rolü gelmektedir. Görünen o ki, Kıbrıslı Türk gazeteciler cinsiyet farkı gözetmeksizin medyanın 'Haber aktarma' rolünün 'Yorumcu' ve 'Muhalif' rollerinden daha önemli olduğunu düşünmektedirler.

Şekil 4: Medyanın rolleri

Kıbrıslı Türk gazetecilere, mesleki işlevler ve rollerine yönelik görüşleri yanında, bir habercinin sahip olması gereken değerlerden hangilerinin önemli olduğunu sordüğümüzda ve aldığımız cevaplar üzerine bu değerleri önem sırasına koyduğumuzda gördük ki, kadın gazeteciler için bir habercinin sahip olması gereken en önemli dört özellik sırasıyla 'Dürüstlük' (%94.1), 'Objektiflik' (%92.2), 'Doğruluk' (%92.2) ve 'Sorumluluk' (%90.2) olmuştur. (Bkz., Şekil 5). Öte yandan, erkek gazetecilere göre en önemli değerler, 'Doğruluk' (%93.3), 'Dürüstlük' (%92.1), 'Sorumluluk' (%87.8), ve 'Güvenirlilik' (%86.5) olarak ortaya çıkmıştır. Her iki grup da 'Tarafsızlığı' yukarıda belirtilen değerlerden daha az önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilere göre 'Rekabet' ve 'İtaat' bir haberci için mesleklerini icra ederken sahip olmaları düşünülen değerlerden en az önemli olanları olarak ortaya çıkmıştır. Görünen o ki, mesleki roller ve habercilik işlevlerinde olduğu gibi, bir habercinin sahip olması gerektiği düşünülen değerler konusunda da Kıbrıslı Türk gazeteciler cinsiyet ayrımı gözetmeksizin hemfikirdirler.

Şekil 5: Gazetecilik değerleri

Etik

'Bilgi toplamak amacıyla bir firma ya da kurumda işe girme (casusluk)'; 'TV haberlerinde canlandırma kullanma'; 'Gazeteci olduğunu söylemeden bilgi araştırma'; ve 'Gizli kamera kullanma' yöntemlerinin Kıbrıslı Türk gazetecilerin haber toplama ve aktarmada başvurdukları yöntemler olmadığı bilinmektedir. Fakat biz yine de gazetecilerin mesleki etikle ilgili düşüncelerini öğrenmek için bu dört yöntem haricinde başvurulabilecek yedi diğer haber toplama ve aktarma yöntemini de ankete dahil ederek, bu tür yöntemlerden hangilerinin kadın ve erkek gazeteciler tarafından duruma göre onaylanabileceğini, hangilerinin hiçbir şart altında kabul görmeyeceğini tespit etmek istedik. Araştırmanın sonuçları bize haber toplanır veya aktarılırken başvurulabilecek yöntemlerden hangilerinin gazeteciler tarafından onaylanıp onaylanmayacağı konusunda Kıbrıslı Türk kadın gazeteciler ve erkek meslektaşları arasında önemli bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Diğer bir deyişle, hem kadın hem de erkek gazeteciler bu yöntemlerin kullanılıp kullanılmaması konusunda fikir birliği içindedirler. Her iki grubun da asla onaylamayacağı yöntemlerin başında 'Haber kaynağını gizleme sözü verdikten sonra kaynağın kimliğini açıklama' gelmiştir (Kadın gazeteciler %90.2; erkek gazeteciler %85.4). Her iki grup hangi yöntemlerin onaylanamayacağı konusunda hemfikir olmasına rağmen, kadınların daha büyük bir oranın bu yöntemlere karşı tavrı aldığı gözlemlenmiştir. Örneğin, 'Başkalarına ait kişisel belge ve fotoğrafları izinsiz kullanma'yı onaylamayanların % 78.4'ü kadın, %71.9'u erkek; 'Bilgi veren kaynağa para ödeme'yi onaylamayanların % 62.7'si kadın, %57.3'ü erkek; 'Bilgi toplamak amacıyla bir firma ya da kurumda işe girmek'i (casusluk) onaylamayanların % 60.8'i kadın, %53.9'u erkek; 'Gizli belgeleri izinsiz kullanma'yı onaylamayanların % 49'u kadın, %41.6'sı erkek gazetecilerden oluşmaktadır. Buna karşılık, 'Tecavüz mağdurlarının isimlerini açıklama'yı her iki grup da kabul edilecek bir davranış olarak görmemekle birlikte, bu tavrı onaylamayanların % 83.1'i erkek, %78.4'ü kadın gazetecilerdir. Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazeteciler, duruma göre

onaylayabilecekleri yöntemler olarak 'Gazeteci olduğunu söylemeden bilgi araştırma'yı ve 'TV haberlerinde canlandırma kullanmayı' seçmişlerdir.

Kıbrıs Türk Medyasına Dair Gazeteci Görüşleri

Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilere onların sosyo-demografik özellikleri, mesleki bilgiler ve değerleri ile ilgili bilgi edinebilmek için sorduğumuz soruların yanında, Kıbrıs Türk medyasını nasıl değerlendirdiklerini anlamamıza yardımcı olacak birtakım başka sorular da yönelttik. Kuzey Kıbrıs'ta basın özgür olup olmadığını sorduğumuzda hem kadın hem de erkek gazetecilerden aldığımız yanıt, Kuzey Kıbrıs basınının pek de özgür sayılmayacağı yönündeydi. Her iki grup da bu görüşlerinde hemfikir olsalar da, basının pek de özgür sayılmamasının sebeplerini sorguladığımızda, Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilerin farklı görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. Kadınların %56.1'i izlenen 'yayın politikalarını' basın özgürlüğünün önündeki en önemli engel olarak görürken; erkek gazetecilerin %63.5'i basının tamamen özgür sayılmamasının en önemli nedeni olarak 'medyanın sahiplik yapısını' göstermişlerdir. Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazeteciler, basının özgürlüğüne kısıtlama getiren sebeplerin önem sıralamasında da farklılıklarını ortaya koymuşlardır. Kadın gazeteciler 'yasal kısıtlamaları' (%44.2) ve 'politik müdahaleleri' (%44.3) basının tam olarak özgür sayılmayacağını en önemli ikinci nedeni olarak sıralarken, erkek gazeteciler ikinci en önemli engel olarak 'reklamverenlerin etkisini' (%62.1) seçmişlerdir. Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazeteciler Kuzey Kıbrıs'ta basın özgürlüğünün önündeki engeller konusunda karar birliği içerisinde olmasalar da, Kuzey Kıbrıs medyasının karşılaştığı en önemli iki sorun hakkında hemfikir görünmektedirler. Her iki grup için de Kuzey Kıbrıs medyasının yaşadığı birincil sorunun 'tarafılık sorunu', ikincil sorunun ise 'ekonomik sorunlar' olduğu belirlenmiştir.

Sonuç

Genel olarak, bu araştırmadan elde edilen veriler ve bu veriler doğrultusunda Kuzey Kıbrıs medyasında görev yapmakta olan kadın ve erkek gazetecilerin karşılaştırmalı analizi bize Kıbrıslı Türk kadın gazetecilerin profilini oluşturmaya yardım edebilecek sonuçlar sunmaktadır. Buna göre, Kıbrıslı Türk kadın gazetecilerin geneli 18-25 yaş arasında bekar, üniversite mezunu ve 1 ile 5 yıllık iş tecrübesine sahip bayanlardan oluşmaktadır. Kadın gazetecilerde yaş ortalaması arttıkça iş tecrübesi süresi azaldığı verisinden yola çıkarak bugün, 5-10 sene öncesine göre daha fazla kadın gazetecinin medyada istihdam edildiğini öne sürebiliriz. Medyada çalışan kadın gazetecilerin genelinin genç olması ve çoğunun Kuzey Kıbrıs'taki üniversitelerden mezun olmaları bize genç Kıbrıslı Türk kadın gazeteci profilinin Kuzey Kıbrıs'taki üniversitelerde ilgili bölümlerin açılması ve mezun vermesiyle yakından alakalı olduğunu göstermektedir. Yine aynı şekilde

kadınların iş gücüne katılımının artması ve bu artışın da en çok gençler arasında yaygın olması son yıllarda artan kadın gazeteci sayısı ile ilintili görünmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, Kıbrıslı Türk kadın gazetecilerin eğitim, aile ve yaş gibi verilerden oluşan sosyo-demografik özellikleri Kıbrıslı Türk erkek gazetecilerinki ile karşılaştırıldığında önemli bir farklılık içermektedir.

Kıbrıslı Türk kadın gazeteci profili oluşturulurken dikkate alınan diğer bir unsur da kadın gazetecilerin meslek hayatlarına yönelik genel bilgilerdir. Bu bilgilerin kapsamında medyada görev yapan kadın gazetecilerin sahip oldukları iş tecrübesi süresi, çalıştıkları kurum, gelir düzeyleri, meslek seçimindeki faktörler ve işteki memnuniyetleri yer almıştır. Bu bilgiler bize, kadın gazetecilerin yaş grubuna doğru orantılı olarak iş tecrübelerinin erkeklerinkine kıyasla daha az olduğunu göstermektedir. Kıbrıslı Türk kadın gazeteci profiline yönelik diğer bir veri de kadın gazetecilerin çoğunun televizyon kurumlarında görev aldıkları yönündedir. Kadın ve erkek gazetecilerin meslek hayatlarına yönelik bilgilerin bize sunduğu diğer bir önemli bilgi de gelir durumlarına aittir. Görünen o ki, 1 ile 10 yıllık iş tecrübesine sahip kadın gazeteciler aynı süreli iş tecrübesine sahip erkek meslektaşlarından daha düşük ücret ile çalışmaktadırlar. İlginç olan ise, kadın ve erkek gazetecilerin gelir dağılımlarındaki farklılığa rağmen, geliri, bu mesleği seçmelerindeki en az öncelikli faktör olarak görmeleridir.

Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilerin mesleki roller, değerler ve mesleki etik ile ilgili görüşlerine bakıldığında ise her iki grubun da birbirine benzer fikirlere sahip oldukları görülebilir. Diğer bir deyişle, bu alanda Kıbrıslı Türk kadın gazeteci profiline dair ayırt edici bir fark görülmemektedir. Mesleki roller, değerler ve mesleki etik ile ilgili görüşlerde kadın gazetecilerin erkek meslektaşlarından farklı düşünmemeleri, genelde 'erkek işi' olarak görülen gazetecilik mesleğinde kadınların, erkek meslektaşlarının gazetecilik mesleğine bakış açısını benimsedikleri şeklinde yorumlamaya müsaittir. Bu alanda çıkan sonuç, Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilerin medyanın üstlendiği rollerin önemi konusunda hemfikir oldukları yönündedir. Her iki grup da medyanın 'haber aktarma' rolünün 'yorumcu' ve 'muhalif' rollerinden çok daha önemli olduğunu düşünmektedir.

Notlar:

(1) Bu makale, 7-9 Aralık 2005 tarihinde Ankara'da düzenlenen Sosyal Bilimler Kongresi'nin "Kıbrıs Türk Medyası ve Gazeteciler" başlıklı oturumunda sunulan bildiri metnidir.

(2) Bu konuda bize ufak ipucu veren tek şey K.K.T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik ve Araştırma Dairesinin yayınladığı 1996 nüfus sayımı sonuçlarıdır. 1999 yılında yayımlanan *1996 Genel Nüfus Sayımı*., *Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*'nde belirtildiğine göre toplam sayısı 211 olan yazar, gazeteci ve ilgili meslekler kategorisinde 145 erkek, 66 kadın bulunmaktadır. Bu bilgi ne yazık ki, 1996'da medyada görev yapan Kıbrıslı Türk kadın ve erkek gazetecilerin kesin sayısını vermek yerine sadece bu kategoride yer alan kadınların sayısının erkeklerin sayısına oranla daha düşük olduğunu göstermektedir.

(3) Orjinal metinden çevirilmiştir. Metnin aslındaki ifade şu şekildedir: “ ‘Journalism’ and the field of ‘Communication’ is becoming popular among women and we see that there is a considerable increase in the numbers of women working in the media field –radio, TV and newspapers...” (EFJ Gender Workshop on Cyprus, 2005.)

(4) Ankete dahil edilen günlük gazeteler: Kıbrıs, Yenidüzen, Afrika, Ortam, Halkın Sesi, Volkan, Kıbrıslı, Güneş, Vatan; TV istasyonları: BRT, Genç TV, Kanal T, Akdeniz TV, Kıbrıs TV (bunların radyo istasyonları da ankete dahil edilmiştir); radyo istasyonları: Radyo Mayıs, Radyo Sim; ve haber ajansı: TAK.

(5) Kuzey Kıbrıs'ta eğitim veren üniversiteler: Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ), Yakın Doğu Üniversitesi (YDÜ), Girne Amerikan Üniversitesi (GAÜ), Lefke Avrupa Üniversitesi (LAÜ) ve Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi (UKÜ).

(6) Orjinal metinden çevrilmiştir. Metnin aslındaki ifade şu şekildedir: “The participation rate of women in the labor force, in the age group of 15-24, is higher than that of men...[and] it can be stated that the rate of participation in the labor force of both women and men is the highest in this age group” (Aldemir, 2004, s. 57).

Kaynakça

Aldemir, O. (2004). “Gender Based Horizontal and Vertical Occupational Segregation in ‘Northern Cyprus,” **Women in working life in North Cyprus** içinde. Nicosia: TCUWA, s.49-79.

“EFJ Gender Workshop on Cyprus” (2005). http://www.ifj.org/docs/cyprus_nth.doc. 3 Haziran 2005.

KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü İstatistik ve Araştırma Dairesi.(1999). **15 Aralık 1996 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri**. Lefkoşa: KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü Yayını.

Weaver, D.H. (1996). **The American Journalist in the 1990s: US News People at the End of an Era**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Assoc.

Yazar hakkında

İrem Bailie, Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Anabilim Dalı doktora öğrencisidir.